

МЕТОДОЛОШКИ ВОДИЧ

за примену дебате као метода у
стручном образовању

*Методолошки приручник за наставнике
стручних школа који желе да уведу
структурисану дебату у наставу*

Глас стручног образовања, Загреб, 2025.

Импресум

Глас стручног образовања — Методолошки водич за примену дебате као метода у стручном образовању

Издавач: Хрватско дебатно друштво (Hrvatsko debatno društvo, HDD)

Уредници: Ивона Анић и Бранимира Пенић

Аутори: Припремио конзорцијум "Глас позива"

Место и година: Загреб, 2025.

Финансирање: Кофинансирано од стране Европске уније кроз програм Ерасмус+ (Кључна акција 2: Опште образовање). Укупно финансирање пројекта: 400.000 €.

Финансирано средствима Европске уније. Изнети ставови и мишљења припадају искључиво аутору, односно ауторима, и не одражавају нужно ставове Европске уније или Агенције за мобилност и програме Европске уније (AMPEU). Ни Европска унија ни AMPEU не могу се сматрати одговорним за њих.

Партнери на пројекту

- Hrvatsko debatno društvo — Hrvatska
- Škola za cestovni promet — Hrvatska
- Associazione Società Nazionale Debate Italia — Италија
- IISS Пјетро Сете — Италија
- Немачко друштво за дебату e.V. — Немачка
- Berufliches Schulzentrum Bietigheim-Bissingen — Germany
- Отворена комуникација — Србија
- Економско-трговинска школа Кула— Србија
- Међународно удружење за образовање у дебатама (IDEA) — Холандија / међународна мрежа

Садржај

- Увод
- Како заједно користити Водич и Комплет алата
- Активно грађанство и личне вештине у стручном образовању
- Зашто дебата у стручним школама?
- Шта је дебата?
 - ▶ Основе дебате
 - ▶ Формати дебате
 - ▶ Дебата у учионици
 - ▶ Такмичарско дебатовање
- Дебата у стручном образовању — Наставни програми
 - ▶ Дебата у учионици (у оквиру наставних програма)
 - ▶ Дугорочни наставни план за дебату
 - ▶ Ваннаставна дебата
 - ▶ Дебата као метод у свакодневној настави
 - ▶ Процена и евалуација
- Закључак
- Рецензије

Увод

Овај методолошки водич развијен је у оквиру пројекта "Глас стручног образовања" (Voice of Vocation) у оквиру програма Ерасмус+ KA2 (опште образовање). Пројекат, којим руководи Хрватско дебатно друштво (Croatian Debate Society) и који спроводи конзорцијум од девет партнера — дебатних организација и средњих стручних школа — одговара на специфичне потребе стручног образовања и васпитања: развијање меких вештина, грађанских компетенција, отпорности и мотивације за целоживотно учење. У потпуности је усклађен са Препоруком Савета Европске уније (ЕУ) из 2018. године о кључним компетенцијама за целоживотно учење и фокусом ЕУ да подстиче запошљивост, социјалну укљученост (инклузију) и активно грађанство. Пројекат "Глас стручних школа" (Voice of Vocation) препознаје да наставницима у стручном образовању и васпитању често недостају специјализоване обуке, као и наставни материјали и методичка подршка, прилагођени за стручно образовање и васпитање. Због тога су у оквиру пројекта развијени педагошки ресурси креирани у сарадњи са наставницима, прилагођени потребама стручног образовања и проверени кроз примену у реалним наставним условима (тестирани у стварним учионицама).

◆ Како је написан водич

- Почетни нацрт креиран од стране девет едукатора (наставника из средњих стручних школа и дебатних стручњака) из пет земаља — Хрватске, Италије, Немачке, Холандије и Србије.
- Усавршен кроз три циклуса повратних информација уз допринос двадесет и четири стручњака за стручно образовање из партнерских школа и повезаних институција.
- Тестирано и потврђено од стране више од четрдесет едукатора ван партнерства у преко тридесет школа у урбаним, руралним и удаљеним местима у различитим финансијским контекстима.
- Рецензије написане од стране стручњака за дебатну едукацију и средњошколско стручно образовање (VET), као и од стране вршњака — наставника средњих стручних школа

Садржински посматрано, Водич позиционира дебату као ефикасну наставну методу за развијање активног грађанства и личних вештина — критичко мишљење, комуникацију, сарадњу, предузимљивост, решавање проблема — у складу са специфичностима стручног образовања и савременим захтевима тржишта рада. У Водичу су објашњени основни елементи дебате (нализа дебатне тезе, истраживање и прикупљање информација, аргументација, дебатни модели,

грађење случаја и побијање аргумената), формате (Карл Попер (КР), Светске школе (WS), Британски парламентарни формат (ВР) и дебата у настави), организацију дебате у учионици (улоге учесника, рад са великим групама, избор тема, управљање временом), као и начини праћења и вредновања постигнућа ученика (кроз критеријуме оцењивања, самопроцену и процену вршњака, формативну повратну информацију). Укратко, Водич пружа одговоре на питања ШТА и ЗАШТО, односно, шта је дебата као наставна метода и зашто је њена примена значајна у стручном образовању и васпитању.

★ Интегрисани скуп ресурса

- Методолошки водич — теоријски и методолошки оквир за примену дебате у стручном образовању и васпитању (овај документ).
- Приручник за примену – оперативни сценарији наставе, припреме за часове и самосталне активности спремне за непосредну примену у наставном процесу.
- Модули за е-учење — програми самосталног професионалног усавршавања наставника, доступни путем онлајн платформе.

Како заједно користити Водич и Приручник

Осмишљени као међусобно повезани и комплементарни делови јединственог ресурса, Водич и Приручник дају најбоље резултате када се користе следећим редоследом:

1	2	3	4
Почните од Водича Упознајте се са циљевима, структуром и педагошким основама примене дебате у настави — ШТА и ЗАШТО.	Наставите са Приручником за примену Изаберите припрему за час или самосталну активност која одговара наставном предмету, образовном профилу, узрасту ученика и расположивом времену.	Користите модуле за е-учење Користите онлајн модуле као подршку вашем професионалном усавршавању, али и као кратке уводне садржаје за ученике пре укључивања у дебатне активности.	Пратите ефекте и унапређујте праксу Користите рубрике и формуларе за повратне информације; радите у циклусима: планирање → примена → повратна информација → прилагођавање.

Активно грађанство и личне (меке) вештине у стручном образовању

Активно грађанство подразумева способност да одговорно и конструктивно учествује у животу своје заједнице и друштва у целини. Оно захтева разумевање демократских процеса, развијено критичко мишљење и способност вођења аргументованог и смисленог дијалога. Дебата развија управо те вештине: критичко мишљење, ефикасну комуникацију и активно слушање.

Савремено друштво пролази кроз брзе друштвене, економске, политичке и технолошке промене, које у значајној мери утичу на стручно образовање и васпитање. Иако су стручна знања и вештине и даље од суштинског значаја, све већу улогу имају личне, меке вештине — критичко мишљење, комуникација, прилагодљивост, тимски рад. Управо ове вештине омогућавају ученицима да се успешно укључе у свет рада, али и да активно учествују у друштвеном животу као одговорни грађани. Недавне студије указују на значај личних вештина на тржишту рада које се развија: како радна места постају све динамичнија и технолошки софистициранија, способност прилагођавања, сарадње и решавања проблема добија све већи значај.

Примена дебате у програмима стручног образовања и васпитања представља важну спону између теоријских знања и практичне примене. Током дебате ученици уче да јасно и аргументовано изражавају своје ставове, бране сопствене аргументе и критички разматрају различита гледишта. Ове способности имају широку примену — у настави различитих предмета, на радном месту и у друштвеном животу. Дебата је у складу и са европским приступом развоју кључних компетенција за целоживотно учење. Европски оквир кључних компетенција из 2018. године издваја осам кључних компетенција, међу којима су лична, социјална и компетенција учења, грађанска компетенција, као и компетенција културне свести и изражавања. Кроз своју структуру и начин рада, дебата непосредно доприноси развоју већине ових компетенција, чиме представља значајан методички приступ у савременом стручном образовању и васпитању.

■ Запошљивост — шта ЕУ под тим подразумева

- Млади улазе у свет рада са знањем и вештинама које гарантује квалитетан систем обуке.
- Радници могу да прелазе из једне у другу улогу унутар исте организације, испуњавајући све захтеве нове улоге.

Ове вештине запошљивости представљају мешавину стручних и личних вештина: комуникација, сарадња, решавање проблема, креативност, лидерство, емоционална интелигенција, прилагодљивост и посвећеност доживотном учењу. Дебата је необично ефикасна у развоју свих ових вештина истовремено. Кроз структурисану праксу ученици уче да анализирају питања,

процењују перспективе и износе кохерентне аргументе. Развијају лидерство и емоционалну интелигенцију управљајући стресом, слушајући упркос разликама и конструктивно укључујући вршњаке. Граде прилагодљивост и навику континуираног учења — квалитете који се директно преносе на савремена радна места.

Дебатне вештине у складу са кључним компетенцијама ЕУ за учење током целог живота (2018)

Вештина дебате	Повезана кључна ЕУ компетенција	Допринос дебате
Критичко размишљање и решавање проблема	Личне, друштвене и вештине учења · Грађанско образовање	Ученици анализирају сложена питања, оспоравају претпоставке и оцењују аргументе — јачајући самокритику и демократско учешће.
Комуникација (вербална, невербална, паравербална)	Писменост · Мултилингвалност	Дебатери вежбају јасну структуру, прилагођавају језик контексту и циљано користе говор тела и тон.
Сарадња и тимски рад	Лични, социјални и учење за учење	Дебата захтева координисану тимску припрему, расподелу улога и постизање консензуса — сарадњу на радном месту у малом.
Аргументација и убеђивање	Грађанско образовање · Писменост	Ученици уче да бране ставове доказима и рационалним образложењем — што је неопходно за грађанско ангажовање и јавни дискурс.
Истраживање и информатичка писменост	Дигитална писменост	Дебатери процењују изворе, проверавају кредибилност и интегришу доказе — развијајући стварну медијску и информациону писменост.

Прилагодљивост и креативност	Лични, друштвени и учење за учење · Културна свест и изражавање	Импровизоване дебате развијају прилагодљивост, креативност у оквиривању теме и отвореност према алтернативним перспективама.
Лидерство и иницијатива	Предузетништво	Дебата ствара лидерске улоге — говорнике, председнике, судије — и захтева стратешке одлуке под притиском.
Етичко расуђивање и поштовање разноликости	Грађанско образовање · Културна свест и изражавање	Дебатери се према супротним ставовима односе с поштовањем, развијају емпатију и износе међукултурна и етичка питања.
Самопоуздање и отпорност	Лични, друштвени и учење за учење	Практиковање јача самопоштовање, отпорност на критику и способност да се делује под стресом.

Дебата о глобалним и стручним питањима ради боље запошљивости

Када ученици стекну основе личних вештина, могу их усавршити на питањима из стварног света. Догађаји у једном делу света шире се преко континената, обликујући локална тржишта и свакодневни живот. Инфлација, климатске промене, социјална правда, геополитика, јавно здравље — дебата о овим темама приморава ученике да темељно истражују, истовремено имају на уму супротстављена гледишта и граде добро образложене аргументе.

Дебата о климатским променама, на пример, истовремено захтева научне податке, анализу политика и друштвено-економски приступ. Дебате о друштвеној правди уводе студенте у историју, право и актуелна дешавања. Теме из међународних односа терају их да се баве геополитиком, културом и дипломатијом — тихо градећи глобално грађанство. Теме из јавног здравља спајају доказе, политику и етику. Ниједна од ових није апстрактна вежба: свака од њих обликује начин на који студенти приступају сложености током остатка свог живота.

Стручна питања су подједнако важна. Дебате као што су "утицај аутоматизације на квалификоване занате" или "улога обновљиве енергије у будућим стручним пословима" уводе студенте у индустријско специфично знање и приморавају их да предвиде куда њихова област иде. У том процесу развијају техничку стручност и личне вештине — прилагодљивост, комуникацију, стратешко размишљање — које их чине заиста запошљивим.

Дебатна вештина у пословном окружењу

У пословању, способност убеђивања и јасног комуницирања често одлучује о успеху предузећа. Дебатна вештина појављују се свуда — у преговорима, продаји, лидерству.

Стив Џобс, Ричард Бренсон, Сара Блејкли — нико од њих не би успео без изузетне способности да својом визијом убеди друге. Презентације Стива Џобса окупиле су тимове и купце око компаније Епл. Таленат Ричарда Бренсона за убеђивање заинтересованих страна претворио је Вирџин у диверзификовани међународни бренд. Сара Блејкли је убедила произвођаче и трговце да поверују у Спенкс, иако ништа слично до тада није постојало.

За ученике стручног образовања, дебатне вештине су алати за свет у који улазе: преговарање са клијентима, убеђивање инвеститора, вођење тимова, доношење исправних одлука у неизвесним ситуацијама. Убедљива аргументација, активно слушање, стратешко размишљање — то су способности које побеђују у преговорима, покрећу продају и воде организације кроз кризе.

Зашто дебатовати у стручном образовању?

Средње стручне школе постоје да би спојиле знање и вештину — "know-how" који ученици могу да користе у тренутку када закораче на радно место. Дебата јача управо оне личне вештине које чине основу тог знања: комуникацију, сарадњу и критичко размишљање.

Стратегије дијалога — посебно дебата — почињу још у основној школи и сматрају се суштинским за развој личних вештина, грађанско образовање и тржиште рада које се брзо мења. Дебатни тренинг се савршено уклапа у вештине које извештај Светског економског форума "Будућност радних места 2023" истиче као битне:

◆ Вештине које захтева тржиште рада

- Решавање проблема.
- Креативност, оригиналност и расуђивање.
- Самоуправљање, толеранција на стрес и активно учење.
- Рад са људима — сарадња и лидерство.

Управо су то вештине које вештачка интелигенција не може лако да репликује. Компаније стално истичу комуникацију, сарадњу и тимски рад као стратешке. грађење тих вештина захтева време и планирану праксу — а управо то може да пружи школски програм. Дебата, схваћена као методологија "знања како да се мисли", заслужује место у наставним програмима стручног образовања као средство за активно грађанство, оријентацију ка каријери и социјалну инклузију.

Шта дебата може да уради у стручном образовању

★ Пет конкретних утицаја

- Супротставља се комуникативном сиромаштву — посебно код ученика чије породично или друштвено окружење нуди ограничене језичке алате — кроз образовање дијалогом, емпатијом и креативним размишљањем.
- Мотивише ученике тако што повезује часове са актуелним, занимљивим темама које су везане за њихове будуће каријере.
- Ствара позитивно окружење за учење у мешовитим социо-културним одељењима тако што сваком учеснику додељује улогу са заједничким циљевима.
- Смањује број неуспеха и напуштања школовања додавањем динамичних, активних радионица у наставни план.
- Подстиче етички и морални развој.

Докази потврђују ову тврдњу. Мезук и сарадници (2021) су проучавали податаке из 116 средњих школа у временском распону од десет година и утврдили да су дебатели имали 19% већу вероватноћу да дипломирају него они који нису дебатовали, са просечном оценом вишом за око једног целог поена. Друге студије показују побољшања у писмености, разумевању прочитаног, ангажованости у школи и упису на универзитет, уз смањење одсуства са наставе.

Увођење дебата у учионице стручног образовања и обуке претвара пасивна предавања у активне разговоре. Ученици не само да примају информације — они заузимају ставове, бране их и прилагађају се када им се постави изазов. То преузимање одговорности је кључна разлика.

Како се дебата појављује у различитим предметима стручног образовања

БИЗНИС Пословање и предузетништво Етичка употреба података са друштвених мрежа у маркетингу. Предности и недостаци стилова управљања. Глобализација и локална предузећа.	ЗДРАВЉЕ Здравствена заштита и медицина Распоређивање ограничених медицинских ресурса. Етика нових медицинских технологија. Трошкови и користи одређених интервенција.
ТЕХ Технологија и ИТ ВИ и тржиште рада. Етика хаковања у сајбер безбедности. Отворени код наспрам власничког софтвера.	БОЛНИЦА Гостопримство и туризам Утицај туризма на локалне економије у поређењу са еколошким и културним трошковима. Праксе одрживог туризма.

Шта је дебата?

Дебата је формална, структурисана дискусија у којој учесници заступају супротна гледишта о одређеној теми. Циљ је убедити публику или судије добро организованим аргументима, јасном комуникацијом и стратешким оповргавањем. Ефикасно дебатоване се заснива на пет навика: комуникација, анализа, истраживање, аргументација и оповргавање.

Дебата није хаотична расправа нити такмичење у томе ко може бити најгласнији. Не ради се о победи по сваку цену. Ради се о представљању и одбрани добро образложених ставова уз поштовање и ангажовање са супротним перспективама.

Свака дебата се води око контроверзне теме изнете као тема — јасна пропозиција која дефинише питање о којем ће се расправљати. Различити типови тема захтевају различите начине анализирања, припремања и расправљања.

Свака дебата се састоји од неколико уобичајених компоненти. Почиње уводом, у којем тимови износе своје ставове и тему. Фаза главних аргумената је период када сваки тим излаже свој случај уз доказе. У репликама, тимови се директно баве противничким аргументима. Унакрсно испитивање омогућава учесницима да испитају слабости у случају друге стране. Завршница омогућава сваком тиму да сумира и истакне најважније поенте. Детаљи формата варирају, али основна структура је увек препознатљива.

Основе дебата — шест кључних потеза

У сржи сваке дебате је способност тима да се темељно позабави темом — анализира питање, одреди шта треба доказати, процени аргументе и припреми доказе. Процес се одвија кроз шест корака:

1	2	3	4	5	6
Анализа теме	Истраживање	Аргумент	Модел	Случај	Побијање
Прочитајте тему. Одредите сукоб.	Пронађите поуздане доказе.	Изградите тврдњу, објашњење, доказ, везу.	За политичке теме: актер, механизам, цена.	Комбинујте аргументе у кохерентну линију.	Суочите се са аргументима опозиције и оборите их.

1 • Анализа предлога

Свака добра дебата почиње уравнотеженом, спорном темом — она даје обема странама стварне аргументе. Из једне теме могу се извући различите теме у зависности од тога који аспект проблема желите да решите.

Тема је централна теза коју тим мора да докаже или оповргне. Она уоквирује дискусију и усмерава сваки аргумент који уследи. Снажна тема је јасна, концизна и спорна — довољно конкретна да фокусира дебату, али и довољно широка да допушта стварно неслагање. "Школске униформе треба да буду обавезне у свим јавним школама" је јасна, конкретна тема која подржава значајне аргументе на обе стране.

Познавање врсте теме је важно: свака врста мења терет доказивања и правац резоновања којим тимови треба да се руководе.

тема Чињеница "Нешто јесте или није." Изграђено на доказима и примерима; тим мора доказати тврдњу изван разумне сумње. Пример: "Рекламирање чини више штете него користи."	тема Вредност "Нешто има своју унутрашњу вредност — или је нема." Изграђено на поређењу са дефинисаним критеријумима. Пример: "Шекспир је највећи писац на свету."	тема Политика "Нешто треба да се уради — или не треба." Обично почиње са This House would (Овај Дом би). Изграђено на моделу који предлаже промену тренутног стања.
---	--	---

Када се врста идентификује, детаљније истражите оквир, утицај и заинтересоване стране. Два су уобичајена начина припреме: импровизирана (тема се објављује кратко пре дебате, нпр. сат времена раније — тада преовлађују логичко-аргументативне вештине) и припремљена (предлог се најављује унапред, нпр. месец дана раније, што омогућава темељно истраживање).

▣ Референца

- Лекција: Анализа тема.
- Лекција: Разумевање типова тема у WSD формату (Средњошколски формат).

2 • Истраживање

Наступ у дебати заузима релативно кратак део целокупног процеса дебате. Већина времена се проводи у продубљивању — проналажењу доказа који јачају аргументе. Детаљно истраживање је кичма сваке успешне дебате.

■ Како изгледа добро истраживање

- Избор извора — академски часописи, реномирани новински извори, мишљење стручњака.
- Прикупљање доказа — релевантни подаци, статистике, студије случаја, примери.
- Задатак истраживача — прикупити опште информације, идентификовати истраживачку хипотезу, организовати и оценити доказе који подржавају ваше аргументе и омогућавају побијање.

▣ Референца

- Лекција: Истраживање за дебату — брзе чињенице за јаке аргументе.

3 • Грађење аргумента

Аргумент је скуп тврдњи или разлога који се користе за подршку или противљење теми. Убедљив аргумент увек има четири дела: тврдња, објашњење, доказ, веза.

ДЕО 1 Тврдња Главна тврдња коју покушавате да докажете — јасна и конкретна. нпр. "Обавезне униформе побољшавају понашање ученика."	ДЕО 2 Објашњење Зашто је тврдња важећа или важна? Разложите тврдњу на — логику, принцип или механизам који стоји иза ње.	ДЕО 3 Докази Чињенице, статистике, мишљење стручњака, студије случаја, примери из стварног живота. Веродостојни, релевантни и довољно чврсти да поткрепе тврдњу.	ДЕО 4 Линк ка теми Повезује аргумент са темом. Одговори: како овај аргумент доказује тему?
---	---	---	---

Убедљивост се гради на логичкој доследности и релевантности. Покушајте да предвидите контраргументе и решите слабости свог случаја пре него што то учини друга страна. Да бисте били сигурни да сваки аргумент заслужује своје место, процените његов утицај — да ли он заиста утиче на дебату?

▣ Референца

- Лекција: Аргументација.
- Лекција: Логика у дебати.
- Лекција: Изградите свој аргумент.

4 • Модел

Када је предлог политички, потребан вам је модел — конкретан план шта треба учинити како би се решио проблем. Дobar модел наводи три ствари:

МОДЕЛ Актер (субјект) Ко спроводи акцију? Пропозиција, школе, полиција, ЕУ, индустријско тело — наведите актера.	МОДЕЛ Механизам Како то функционише? Конкретна политика или кораци — забрана, порез, регулација, субвенционисање, едукација, обавезивање.	МОДЕЛ Цена Колико то кошта — финансијски, политички, социјално? Реалистичне компромисе које прихватате бирајући овај план.
---	--	---

Модел није потребан када се дебата фокусира на то да ли проблем постоји или какве су његове последице. Он је неопходан када сама тема задаје конкретно решење. Узмите за пример тврдњу "Интервенција владе је неопходна за борбу против климатских промена": модел би могао да предложи порез на угљеник (механизам), владу или именовану агенцију (актер) и квантитативно одређене финансијске и економске утицаје (трошкове). Добро осмишљен модел показује да је ваше решење изводљиво, практично и спремно да се позабави проблемом пред собом.

▣ Референца

- Лекција: Модел.
- Лекција: Грађење плана — Како креирати модел у дебати о политици.

5 • Грађење случаја

Случај је кохезиван скуп аргумената који оправдавају став тима о теми. Грађење случаја значи прикупљање аргумената тима и потврђивање да су они чврсти и доследни. То омогућава дебатерима да приоритизују аргументе за које сматрају да су најважнији и да одлуче како ће

тумачити тему како би их одбранили. У оквиру случаја, дебатели дефинишу централни став тима — стратешко распоређивање аргумената. За политичку резолуцију, случај је тесно повезан са проблемом који се решава и са образложењем предложеног решења.

▣ Референца

- Лекција: Грађење случаја.

6 • Одговор и побијање

Побијање је оспоравање и обарање аргумената противничке стране. То је потез који дебату чини дебатом. Ефикасно побијање се ослања на четири стратегије:

◆ Четири стратегије за побијање

Идентификујте слабости

Логичке недоследности, недостатак доказа, неосноване претпоставке у аргументацији противника.

Противдокази

Представите доказе који директно оповргавају или поткопавају њихове тврдње.

Промена перспективе

Понудите другу перспективу која умањује значај или релевантност њиховог аргумента.

Смањење значаја

Признајте мање тачке, али покажите да чак и ако су тачне, не мењају закључак.

Побијање треба да буде јасно, концизно и директно, усмерено на кључне слабости у аргументу друге стране. Снажно побијање може променити ток дебате — показује критичко размишљање и способност да се одговори под притиском. Дебатели могу побијати аргументе током свог говора или тако што ће затражити Питање (POI) током говора противника. Питања морају бити кратка — не дуже од 15 секунди.

▣ Референца

- Лекција: Побијање.

Дебатни формати

У свету се користи више формата. Ово поглавље обухвата четири најчешћа формата у европским учионицама.

Четири формата на први поглед

Karl Popper Карл Попер 2 тима · по 3 говорника 6+6+5+5 + 5/5 резиме Периоди унакрсног испитивања	World Schools (WS) Средњошколски 2 тима · по 3 говорника 8 мин главних говора + 4 мин одговора POI минути 1–7	British Parliamentary Британски парламентарни 4 тима · по 2 говорника 7 мин по говорнику 2 владе + 2 опозиције	Classroom Дебата у учионици Флексибилне улоге Прилагодите говорнике, судије, време Идеално за свакодневну наставу у стручном образовању
--	---	--	---

Дебата по Карлу Поперу (КП)

Два тима по три говорника расправљају о унапред постављеној теми.

Редослед говора

6 мин	Пропозиција Први говорник	Излаже случај тима.
3 мин	Унакрсно испитивање	1. говорник опозиције поставља питања 1. говорнику пропозиције.
6 мин	Опозиција Први говорник	Износи контраргументе.

3 мин	Унакрсно испитивање	1. говорник пропозиције испитује 1. говорника опозиције.
5 мин	Пропозиција Други говорник	Развија случај; одговара на говор опозиције.
3 мин	Унакрсно испитивање	Рунда унакрсног испитивања између других говорника.
5 мин	Опозиција Други говорник	Базира говор на побијању; уводи нове изазове.
5 мин	Закључак Резиме пропозиције	Сумација и завршна реч.
5 мин	Закључак Резиме опозиције	Сумација и завршна реч.

Светско школско дебатованье (WS)

WS спаја припремљену и импровизовану дебату. Сваки тим има три говорника; говори трају осам минута; завршни говори на крају трају четири минута. Између првог и седмог минута сваког говора, противнички говорници могу да поставе кратка питања или изнесу примедбе (POI). Прихватање једног или два питања показује укљученост.

Редослед говора

8 мин	Пропозиција	Формулише предложени предлог и отвара случај.
-------	-------------	---

	Први министар	
8 мин	Опозиција Лидер опозиције	Супротставља се случају; отвара случај опозиције.
8 мин	Пропозиција Заменик премијера	Гради аргументацију; суочава се са опозицијом.
8 мин	Опозиција Заменик лидера опозиције	Гради случај опозиције; оповргава аргументе пропозиције.
8 мин	Пропозиција Члан пропозиције	Уводи додатни суштински аргумент и контраргумент.
8 мин	Опозиција Члан опозиције	Додаје суштинске аргументе и побија аргументе пропозиције.
4 мин	ОДГОВОР Одговор опозиције	Сумација— опозиција говори прва.
4 мин	ОДГОВОР Одговор пропозиције	Сумација — пропозиција има последњу реч.

Британска парламентарна дебата (ВР)

БП је динамичан и интерактиван — четири тима по два говорника. Две стране (Пропозиција и Опозиција) подељене су на уводна и завршна излагања.

Редослед говора

7 мин	ПРВА ВЛАДА Премијер	Излаже случај тима.
7 мин	ПРВА ОПОЗИЦИЈА Лидер опозиције	Излаже случај тима и одговара на аргументе владе.
7 мин	ПРВА ВЛАДА Заменик премијера	Продубљује аргументацију; побија аргументе опозиције.
7 мин	ПРВА ОПОЗИЦИЈА Заменик лидера опозиције	Продубљује аргументацију; побија аргументе опозиције.
7 мин	ДРУГА ВЛАДА Члан владе	Доноси нову анализу; проширује случај.
7 мин	ДРУГА ОПОЗИЦИЈА Члан опозиције	Доноси нову анализу; проширује опозицију.
5 мин	ДРУГА ВЛАДА	Завршава — сумира и поентира.

	Члан владе	
5 мин	ДРУГА ОПОЗИЦИЈА Члан опозиције	Завршава — сумира и поентира.

Дебата у учионици

Учионица је идеално окружење за дебату. То је познато окружење у којем ученици могу да вежбају под надзором наставника без притиска. Када се добро користи, дебата развија критичко размишљање, унапређује аргументацију и гради самопоуздање.

Уместо традиционалног предавања о, рецимо, етици генетског инжењеринга, организујте дебату у којој неки ученици заговарају генетску модификацију ради спречавања болести, а други се противе из безбедносних и етичких разлога. Варијације попут дебате у акваријуму (мала група дебатује у центру док остали посматрају и дају повратне информације) и дебатног рингишпила (ученици се смењују на станицама посвећеним различитим аспектима теме) одржавају дискусију живом.

Ово поглавље објашњава како организовати дебату унутар ограничења са којима се сваки наставник суочава — наставни план и програм, време, величина групе.

1 • Додељивање улога

Замислите да предајете узроке и последице финансијске кризе 1929. године. На традиционалном предавању ви објашњавате — ученици бележе (или зевају). Уместо тога, поделите их у групе, дајте им различите изворе и перспективе и пустите их да дебатују. Као резултат имаћете активно учешће, критичко размишљање и ангажовање.

■ Улоге WSDC — стандардних 11

- Три говорника — Пропозиција.
- Три говорника — Опозиција.
- Један мери време.
- Један води дебату.
- Троје судија.

Једанаест учесника је стандард, али величина групе може да варира. Битно је организовати дебату тако да сваки ученик има значајну улогу.

2 • Прилагођавање дебате величини ваше групе

Прилагодите број учесника. Прилагођавање WSDC стандарда не слаби дебату — чак и велики турнири прилагођавају формате у зависности од расположивог броја учесника.

◆ Уобичајена прилагођавања за мање групе

- Један судија — одређује победника.
- Двоје судија — онај са више искуства добија два гласа.
- Прескочите мераче времена и водитеље дебате; чланови тима преузимају те улоге.
- *ironmanning* — један говорник одржава два говора да би заменио недостајућег члана тима.

Ово функционише када је број учесника ограничен. Тежи проблем је супротан: организовање дебате са више од тридесет ученика.

3 • Управљање великим групама

Када су у питању групе од 20, 30 или више ученика, битно је да сваки ученик добије улогу. Дебате често трају дуже од једне сесије, тако да остављање ученика без улоге треба избећи— посебно када активност доприноси оценама.

★ Улоге у дебати по нивоу укључености

- Говорници — велика ангажованост, и у припреми и током дебата.
- Судије — мало припреме, активне током дебате и давања повратних информација.
- Ученик који мери време и онај који води дебату— лагана припрема, активан током дебате.
- Истраживачи — додатне улоге за припрему или промотивни рад.

Прилагодите улоге способностима и интересовањима. Неки ученици желе да буду у центру пажње; боље се сналазе у другим улогама. Охрабрите све да испробају нешто ново — самопоуздање расте када ученици открију таленте за које нису знали да их имају.

4 • Расподела времена

Време за припрему и трајање дебате зависи од вас. Више времена за припрему значи дубље истраживање, али и импровизоване дебате са минималном припремом такође могу бити ефикасне. Прилагодите говоре времену које заправо имате.

5 • Избор праве теме

Избор теме може бити мач са две оштрице. Бирајте теме које су поштене, уравнотежене и повезане са интересовањима ваших ученика и наставним планом. На часу историје, тема "Овај дом верује да је индустријска револуција нанела више штете него користи" отвара могућност за

друштвену, економску и еколошку анализу. На часу природних наука, тема "Овај дом би увео обавезну вакцинацију" учи ученике о политици јавног здравља и доказима који стоје иза ње.

6 • Евалуација и повратне информације

Ефикасно суђење је конструктивно суђење. Останите позитивни. Истакните области за побољшање без демотивисања учесника. Препознајте храброст да се устане и заузме став и сваку дебату схватите као прилику за учење.

Коришћење дебате у учионици

Дебатне игре претварају обичне часове у нешто што ученици памте. Линија, Четири угла, Вруће место, Размисли-упари-подели, Акваријум, Дебатна улога — свака нуди другачији начин за развој критичког размишљања, комуникације и сарадње.

★ Зашто користити дебатне игре

Ангажовање и мотивација

Живе, динамичне учионице; учење постаје интерактивно уместо пасивно.

Развој вештина

Критичко размишљање, јавно наступање, активно слушање, логично аргументовање — плус емоционална интелигенција у суочавању са неслагањем.

Примена у пракси

Ове вештине се директно преносе: пословни састанци, грађанска дебата, свакодневне одлуке.

ИГРА Линија Историја: узроци догађаја. Наука: етичке импликације нове технологије.	ИГРА Четири угла Литература: тумачења текста. Друштвене науке: актуелна дешавања или политичке позиције.	ИГРА Врућа столица Један ученик одговара у улози — историјске личности, политичара, стручњака. Остали испитују.
ИГРА Размисли–упари–подели Размисли сам → дискутуј у паровима → подели са	ИГРА Акваријум Мали унутрашњи круг расправља; спољашњи круг посматра и затим улази.	ИГРА Дебата у улогама Мале групе бране додељену улогу или перспективу.

разредом. Подстиче
јасноћу и слушање.

▣ Референца

- Лекција: Вежбе дебате за преговарачке, комуникационе и презентационе вештине.

Такмичарска дебата

Такмичарска дебата подразумева турнире. Постоји много прилика на локалном и међународном нивоу. Најважнији појединачни фактор успеха тима је тренер.

Тренинг је више од предавања основа. Ради се о развоју вештина, стратегија и самопоуздања — и о обликовању тима који може критички да размишља, добро да сарађује и да гради или руши аргументе под притиском.

1 • Формирање уравнотеженог тима

Различите позиције говорника захтевају различите снаге. Уравнотежен тим користи сваког говорника у ономе у чему је најбољи:

ПОЗИЦИЈА	ПОЗИЦИЈА	ПОЗИЦИЈА
Први говорник	Други говорник	Трећи говорник
Снажан у истраживању; структурирани, добро поткрепљени аргументи. Довољно самоуверен да изложи темељни случај тима.	Брзог размишљања; ефикасан у одговору противницима. Прилагодљив; оштар у оповргавању, а истовремено гради аргументацију.	Снажна аналитичка синтеза. У формату World Schools такође се побијају противнички аргументи. Комбинује резиме са контрааргументацијом.

2 • Развој вештина дебате и стратегије

◆ Четири стуба такмичарске вештине

Истраживање

Поуздани докази из различитих извора — академски часописи, реномирани медији, мишљења стручњака. Пратите актуелна дешавања; упознајте тим са више перспектива о уобичајеним темама.

Аргументација

Тврдња, објашњење, доказ, веза — и утицај. Напорно радите на логичкој доследности, релевантности и убедљивости у сваком аргументу.

Побијање

Критички анализирајте контраргументе и припремите одговоре на њих. Организујте вежбе усмерене на уобичајене слабости у изградњи случаја.

Јавно говорење

Вербална и невербална презентација. Вежбајте тон, темпо, језик тела и контакт очима док не постану инстинктивни.

3 • грађење тимске кохезије и самопоуздања

★ Како тренирати тим

Подстицати сарадњу

Отворена комуникација и тимски рад. Дељење идеја, конструктивна критика, међусобна подршка у припреми.

Изградите самопоуздање

Истакните снаге и радите на слабостима. Позитивно поткрепљивање; свака дебата је прилика за учење.

Управљање стресом

Учите фокус, смиреност и присебност под притиском. Вежбе дисања, ментална припрема, суочавање са нервозом.

Стратешко, подржавајуће учење усмерено на вештине је оно што припрема ученике за успех на такмичењима — и, што је још важније, претвара их у самоуверене критичке мислиоце и ефикасне комуникаторе.

Дебатовање у стручном образовању — Наставни програми

★ Срж водича

Како заправо уклопити дебату у недељу наставе у стручном образовању — без нарушавања учења предмета, мењања распореда или тражења од наставника да преко ноћи постану тренери дебате.

Дебатне активности могу се додати наставном плану и програму како би њихов утицај на учење био ефикаснији и како би се интегрисале у општу методологију наставе. Предлажемо три дебатна наставна плана и програма. Изаберите онај који најбоље одговара контексту ваше школе и вашем нивоу удобности у вези са дебатом.

Три програма дебате на први поглед

ОПЦИЈА 1 Дебата у учионици Укључивање у наставни план, уткано у појединачне предмете. Најбоља полазна основа за ученике без претходног искуства у дебатама.	ОПЦИЈА 2 Дугорочни наставни план Вишегодишњи програм који развија специфичне личне вештине кроз различите предмете.	ОПЦИЈА 3 Ваннаставна дебата Добровољни клубови усмерени ка такмичарским турнирима — за ученике који желе да оду корак даље.
---	---	---

Препоручујемо да се започне са дебатом у учионици када су ученици почетници у дебатовању, затим да се испланира вишегодишњи наставни план, а потом — ако постоји истинска заинтересованост ученика и наставника — да се додају ваннаставне активности усмерене ка такмичарским турнирима.

1 · Дебата у учионици (у оквиру наставног програма)

"Дебата у учионици" је образовна методологија која укључује ученике у структурисану дискусију о одређеној теми — обично повезаној са појединачним предметом. Најбоље функционише када се редовно практикује током школске године (на пример, једном недељно), како би постала систематична и укорењена.

Структурисани план у наставку је намењен почетницима, у сесијама од 45 минута. Сесије се могу понављати према потребама вашег разреда. Свака комбинује теорију са интерактивном праксом. За детаљније примере и потпуне часове погледајте друге материјале.

МОДУЛ

Увод у дебату (1 час)

Покажите ученицима зашто је дебата важна.

◆ Циљеви

- Увести вештине које дебата развија.
- Истакнути етичке вредности дебате.

■ Садржај

- Шта је дебата и зашто је важна.
- Етичке одговорности дебатера.
- Формат и правила дебате — време говора, број говорника, улоге.

★ Загревање / вођена пракса

Игра "Зашто?"; језичке вежбе.

✦ Активности

- Активности са говорним изразом.
- Кратка дебата на једноставној теми — нпр. мачке против паса или "сви зоолошки вртови треба да се затворе" — како би се ученици упознали са техником и процедуром.

✓ Самооцењивање

Охрабрите ученике да размисле о ономе што су научили и како су се због тога осећали.

МОДУЛ

Грађење аргумената (више часова)

Чврсти аргументи су темељ. Користите ТОДП структуру — тврдња, образложење, доказ, повратна веза — као оквир добро изграђене куће.

◆ Циљеви

- Препознати и конструисати логички исправне аргументе користећи ТОДП структуру.

■ Садржај

- Препознавање структуре аргумента; допуњавање структуре.
- Конструисање убедљивих аргумената помоћу ТОДП-а.

★ Загревање / вођена пракса

Дебата о балонима; "могу ли да добијем минут да говорим о..."; игра за/против.

◆ Активности

- грађење аргумената за и против на једноставним предлозима.
- Развијање аргумената о стручним темама — безбедност на раду, регулатива, технологија, етика.
- Покрените предлог.

✓ Самооцењивање

Подстичите ученике да размишљају о ономе што су научили и како су се због тога осећали.

МОДУЛ

Истраживачке вештине (1 час)

Документарно истраживање је неопходно. Савремени извори информација су неограничени — и не увек поуздани. Ученици треба да пронађу, препознају и изаберу оно чему могу да верују.

◆ Циљеви

- Развијање истраживачких вештина, оцењивање извора, управљање информацијама.

■ Садржај

- Основе истраживања и библиографских ресурса.
- Процењивање квалитета и поузданости извора.

★ Загревање / вођена пракса

Вођена употреба библиотека, база података, веб извора, дигиталних алата.

✦ Активности

- Избор теме везане за наставни план и програм.
- Истраживање коришћењем онлајн и библиографских извора.
- Оцењивање извора према наученим критеријумима.
- Саставити извештај о истраживању са правилно форматираном библиографијом.
- Практичне активности усмерене на стручне теме релевантне за будуће каријере ученика.

✓ Самооцењивање

Охрабрити ученике да размишљају о ономе што су научили и како су се због тога осећали.

МОДУЛ

Оповргавање (више часова)

Након изградње аргумента, дебатели треба да оповргну— изнесу контра-аргумент или одговор на тврдњу противника, поткрепљен доказима, логиком или супротним примерима.

◆ Циљеви

- Препознати логичке слабости противника и конструисати ефикасне контрааргументе.

■ Садржај

- Структура оповргавања — поновите, супротставите се, поткрепите доказима, објасните утицај.
- Типови: директан, индиректан (поређење), превентивни.
- Стратегије: негирање, превазилажење, поништавање.
- Логичке грешке.
- Питања(POI).

★ Загревање / вођена пракса

Презентујте изјаву (нпр. "Домаћи задаци треба да буду забрањени"). Ученици имају један минут да саставе противаргумент; затим га деле са осталима.

✦ Активности

- Напишите против-аргумент који поново износи тврдњу, оповргава је, подржава и објашњава утицај.
- Применити различите типове оповргавања на исти аргумент.

- Вежбе у паровима — једноминутни аргументи на које се одговара једноминутним противаргументима.

✓ Самооцењивање

Охрабрите ученике да размишљају о ономе што су научили и како су се због тога осећали.

МОДУЛ

Вештине комуникације (више часова)

Дебата је усмена вежба. Вербална, паравербална (интонација, темпо, висина тона) и невербална комуникација — заједно чине моћан, убедљив алат.

◆ Циљеви

- Успешно управљати вербалном, паравербалном и невербалном комуникацијом са реторичком свешћу.

■ Садржај

- Јавно наступање, активно слушање, невербална комуникација.
- Ангажовање публике, јасно преношење идеја, одговарање на питања и изазове.

★ Загревање / вођена пракса

Пантомима — пренети концепт без речи. Паравербална вежба — изговорите измишљене речи са различитим емоцијама.

◆ Активности

- Активно слушање у паровима.
- Симулације сценарија: решавање конфликта, преговарање о споразуму.
- Анализа познатих говора.

✓ Самооцењивање

Охрабрите ученике да размисле о ономе што су научили и како су се при том осећали.

модул

Оцењивање дебате

Дебата се не завршава нерешеним резултатом — судије додељују победу. Ученици треба да знају по којим критеријумима ће бити оцењивани; дозвољавање ученицима да међусобно суде учвршћује те критеријуме.

◆ Циљеви

- Препознати критеријуме оцењивања и оценити дебату.

■ Садржај

- Примери повратних информација.
- Процена вештина кроз цео програм дебата ради унапређења.

★ Загревање / вођена пракса

Мини-вежба оцењивања: кратак снимак говора у дебати. Ученици га оцењују по садржају, стилу и стратегији подизањем палца горе/доле или скалом од 1 до 3.

✦ Активности

- Користите лист за евалуацију током гледања дебате.
- Дискутовати о оцењивању и одлучити победнички тим.

✓ Самооцењивање

Охрабрите ученике да размишљају о ономе што су научили и како су се осећали у вези с тим.

модул

Вежбање дебате (више часова)

Вежбајте целу дебату. Изаберите тезу која ученике занима, поделите их у два (или више) тима, водите их кроз аргументе и противаргументе, а затим их натерајте да дебатују.

◆ Циљеви

- Вежбајте дебату од почетка до краја.

■ Садржај

- Усавршити технику; прилагодити се формату и противнику.
- Симулиране дебате о сложеним стручним темама за напредну праксу.

★ Загревање / вођена пракса

Брза рунда о једноставној тези (нпр. "Овај дом преферира лето–зима"). 5 минута припреме, 2–3 минута по говорнику.

✦ Активности

- Симулација тимске припреме: скицирање структуре случаја на флипчартима пре писања говора.
- Ротација улога: замена предлога/опозиције или говорника/судије током дебате.
- Струковна вежба дебате: нпр. "Овај дом би учинио финансијску писменост обавезном у стручним школама."

✓ Самооцењивање

Охрабрите ученике да размисле о ономе што су научили и како су се због тога осећали.

Интеграција наставних предмета

Након основног курса дебате — или након уводних теоријских сесија — почните да организујете дебате о темама специфичним за предмет. На овај начин истовремено постижете дисциплинске и интердисциплинарне циљеве.

► Два начина за интеграцију

- Користите наставни план и програм свих стручних предмета — историја, биологија, етика, економија, друштвене науке — за развој интердисциплинарног учења.
- Уведите дебату као пројекат о релевантним темама у било ком предмету како бисте подстакли истраживачке и говорне вештине.

2 · Дугорочни наставни план за дебату

Дугорочни наставни план у потпуности остварује образовни потенцијал дебата на више нивоа. Након што прва фаза у учионици упозна почетнике са основама, можете користити дебату као фокусирани алат за јачање специфичних вештина током две године наставе.

Изабрали смо три личне вештине повезане са различитим областима — али их можете заменити другим у зависности од фокуса ваше школе:

◆ Три личне вештине, три области предмета

- Критичко размишљање — хуманистички и друштвени предмети.
- Вештине комуникације — хуманистички и друштвени предмети.
- Рад у тиму — стручни предмети.

Прва година — критичко размишљање и комуникација

Након основног курса о дебати, уградите методологију дебате у све предмете са фокусом на критичке и комуникационе вештине. Оне нису темељ само дебате, већ и учења уопште — управо због тога треба да буду у центру трансдисциплинарног наставног процеса.

★ Циљеви прве године

- Анализирати и оцењивати аргументе; уочавати логичке заблуде; градити закључивање засновано на доказима.
- Усавршити јавно наступање; јасно преносити сложене идеје; учествовати у дискусијама.

◆ Активности 1. године

- Структурисане дебате о једноставним темама ради увежбавања аргумената и противаргумената.
- Анализирати видео снимке дебата и студије случаја ради уочавања убедљивих техника.
- Појединачни истраживачки пројекти о друштвеним питањима ради развоја информационе писмености.
- Импровизовано говорништво ради изградње спонтаности и јасноће под притиском.
- Гостујући говорници из различитих професија о комуникацији у професионалном животу.

Друга година — тимска динамика и лидерство

Друга година се преусмерава ка професионализацији и вештинама које захтева тржиште рада, као и ка дебатама које укључују друштвени и професионални контекст ученика.

★ Циљеви друге године

- Ефикасна сарадња у тимовима, делегирање, решавање конфликта, показивање лидерства.

✦ Активности друге године

- Радионице о решавању конфликта и постизању договора.
- Менторство и подучавање вршњака за развој лидерских вештина.
- Регионална или национална такмичења у дебатама за тестирање вештина под притиском.
- Лична рефлексија и самооцењивање ради праћења напретка.
- Самопроцена и израда личног плана развоја дебатних вештина.

3 · Ваннаставна дебата

Ваннаставна дебата се углавном односи на такмичарске прилике — локалне, националне и повремено на страном језику. Ученици се добровољно пријављују након часова. Тренери планирају напредне активности које усавршавају вештине већ изграђене на часовима — аргументација, документарно истраживање, грађење случаја. Циљ дебатног клуба је учешће на турнирима као што је World schools светско првенство .

▣ Референца

- Скуп алата за имплементацију: напредни ниво.

4 · Методологија дебате у свакодневној настави

Поред целина и клубова који су у потпуности посвећени дебатама, пројекат је такође развио тематска предавања која директно уводе методологију дебата у редовне часове стручног образовања и обуке. Идеја је једноставна: наставници настављају са темама у оквиру свог предмета — безбедност у саобраћају, менаџмент у угоститељству, ИТ безбедност, предузетништво, етика у здравству — док интегришу елементе дебате у час. Ученици остају активно ангажовани и развијају личне вештине у том процесу.

Дебата не мора бити ограничена на ваннаставне клубове или формат у пуном обиму/размери. Овај флексибилни приступ омогућава наставницима да користе дебату као једнократну активност, увод или завршетак, или као понављајућу карактеристику своје наставе. Кратка дебата о бесу у саобраћају може употпунити час о безбедности у саобраћају. Размена од 20 минута о родној равноправности на послу може бити уграђена у часове економске групе предмета.

Једна од кључних иновација овог пројекта су управо часови по актуелним темама — они повезују методологију дебате са свакодневном наставом из одређеног предмета. Наставници стручног образовања настављају да предају градиво из свог предмета, истовремено развијајући преносне вештине описане на другим местима у овим материјалима. Чак и када је време за час ограничено, дебата може да се одржи у облику структурисане дискусије, мини-дебате од 20–30 минута или рефлексивне вежбе која износи више различитих перспектива.

Тематске лекције обухватају десет тематских области

ТЕМА Грађанска писменост	ТЕМА Медијска и информациона писменост	ТЕМА Људска права	ТЕМА Инклузија	ТЕМА Политички и економски процеси ЕУ
------------------------------------	--	-----------------------------	--------------------------	---

ТЕМА Спремност за тржиште рада	ТЕМА Родна равноправност	ТЕМА Комуникације и друштвене вештине	ТЕМА Сузбијање насиља и агресије	ТЕМА Вредности и институције ЕУ

Радећи у оквиру ових области, дебата постаје више од методе — она постаје средство за решавање кључних образовних приоритета и кључних компетенција ЕУ за учење током целог живота. Вредност овде је прилагодљивост: учење предмета остаје у центру, док преносиве компетенције — комуникација, расуђивање, тимски рад, решавање проблема — се развијају паралелно. Ротирањем улога и подстицањем рефлексije, сваки ученик остаје укључен, развијајући управо оне компетенције које одражавају стварне радне ситуације: преговарање, аргументовање ставова, етичко доношење одлука.

▣ Референца

- Скуп алата за имплементацију: одељак "Тематски часови" — часови са дебатом у различитим стручним областима.

5 · Оцењивање и евалуација у наставним програмима дебате

Процена и евалуација су важне — и за наставнике и за ученике. Када су добро спроведене, омогућавају наставницима да уоче где ученицима треба додатно ојачање, пружају ученицима алате за самопроцену и развој и мере преносне вештине уз стручна знања.

Три комплементарне фазе евалуације

ФАЗА 1 Самооцењивање Ученици размишљају о свом учинку.	ФАЗА 2 Оцењивање вршњака Ученици дају једни другима конструктивне повратне информације.	ФАЗА 3 Процена наставника Наставник заједно оцењује садржај и вештине дебате.
--	---	---

Све три фазе користе критеријуме везане за изабрани формат и специфичне циљеве. Фазе 1 и 2 не само да усавршавају дебатне вештине — оне развијају самооцену и међусобну процену као личне вештине, градећи емпатију, критичку свест. Повратне информације ученика који "суде" представљају стварни допринос коначној оцени наставника.

Након фаза 1 и 2, наставник ступа на сцену. Донесите белешке са посматрања из припреме — истраживање, анализа, грађење аргумената у учионици. Израдите матрице за посматрање за сваку фазу припреме, бодујући запажене вештине од минимално до потпуно остварених. Затим оцените према критеријумима које сте унапред саопштили ученицима.

Бодовање дебата није стандардно школско оцењивање. Мораћете да одлучите како да резултате у формату претворите у школску оцену кроз бодовање критеријума. За углавном стручне циљеве — колико добро ученик влада садржајем предмета — дајте приоритет "садржају" и логичком структурирању аргумената и побијања, са мањим придавањем значаја стратегији или стилу. Узмите у обзир и стилове учења: за осетљиве ученике или оне са комуникационим потешкоћама, третирајте "стил" секундарно у односу на аргументацију, побијање, сажето изношење или слушање.

За разлику од такмичарске дебате, оцењивање у учионици треба да буде формативна — повратна информација која помаже ученицима да напредују и да позитивно доживљавају наступање пред разредом, што може бити исцрпљујуће и стресно.

Пример табеле за евалуацију дебата — за употребу у учионици

Критеријум	На шта обратити пажњу	Поени (1–5)
Садржај (аргументи и докази)	Јасноћа аргумената, релевантни примери, квалитет доказа	1 = слабо / нејасно · 5 = јако, добро поткрепљено
Организација и структура	Логички ток, јасна изградња случаја, ефикасна употреба времена	1 = неорганизовано · 5 = јасно и структурисано
Изражавање и стил	Глас, говор тела, контакт очима, ангажовање публике	1 = веома слаб · 5 = самоуверен и убедљив
Способност одговарања	Одговара на противничке аргументе; користи ефикасне противаргументе	1 = игнорише или искривљује противничке аргументе · 5 = снажно и прецизно одговара
Тимски рад и сарадња	Уравнотежене улоге, глатке транзиције, међусобна подршка	1 = неуравнотежено · 5 = одлична сарадња

Три димензије: процена, оцењивање, повратне информације

◆ Процена

Развијте јасну рубрику која обухвата садржај, извођење, организацију и оповргавања. Критеријуме држите објективним, специфичним и мерљивим. Комбинујте наставничку процену са евалуацијом вршњака и самопроценом како би ученици преузели одговорност. Користите континуирану формативну процену за праћење напретка и прилагођавање активности.

■ Евалуација

Активно посматрање дебата — аргументи, као и невербална и паравербална комуникација. Снимање дебата омогућава дубљу каснију анализу. Појединачна повратна информација је највреднији корак: закажите индивидуалне сесије како бисте прегледали учинак и поставили реалне циљеве за развој.

★ Повратне информације

Специфично и благовремено. Комбинујте позитивно охрабрење са конструктивном критиком како бисте изградили самопоуздање. Наведите конкретне тренутке из дебате. Помозите ученицима да поставе остварљиве циљеве — побољшање је процес, а не догађај.

Закључак

Пројекат успоставља истраживањем поткрепљен, примењив модел за интегрисање дебате у стручне школе. Методолошки водич је педагошки компас — циљеви, принципи, структуре и усклађеност са кључним компетенцијама ЕУ. Комплет за имплементацију претвара га у готове наставне материјале. Е-учење обезбеђује континуирани професионални развој наставника.

Шта се мења — за наставнике, ученике и школе

НАСТАВНИЦИ Диверзификовати методе Смањени педагошки ризик, мање времена за припрему, јасне рубрике и фазни приступ — од микро-активности до целе наставне јединице.	УЧЕНИЦИ Изградите вештине које су важне Критичко размишљање, комуникација, тимски рад, самопоуздање, активно грађанство — а затим и запошљивост и отпорност.	ШКОЛЕ Одржавање квалитетне праксе Отворени ресурси и мреже (IDEA и даље), усклађени са европском политиком и препорукама.
---	--	---

Ово није само још један приручник. То је механизам за промену праксе у учионицама — претварање учионица стручног образовања и обуке у просторе за дискусију, сарадњу и рефлексију, и чинећи стручно образовање и обуку релевантнијим за свакодневни живот, радни век и демократско учешће.

Методолошки водич одговара на питања ШТА и ЗАШТО. Комплет за имплементацију показује КАКО. Е-учење обезбеђује да наставимо да учимо и унапређујемо се.

Рецензије

Поред развојног процеса, Методолошки водич је прошао кроз свеобухватну стручну и међувршњачку рецензију како би се обезбедио и академски квалитет и практична применљивост. Сprovedена су четири прегледа: један од стране стручњака за дебату у образовању, два од стране наставника стручног образовања (један директно укључен у пројекат, један независан) и један од стране стручњака за образовање. Прегледи су донели различите перспективе — методологију дебате, стручно образовање, ширу педагогију — и помогли да се Водич усаврши у нешто методолошки прецизно, педагошки исправно и одмах корисно у учионици.

"Методолошки водич је изузетно вредан ресурс за наставнике у стручним школама. Јасно показује како методологија дебата може подстаћи активно учење и развити комуникацију, критичко размишљање и тимски рад — кључне вештине за запошљивост и грађански ангажман ученика. Текст је јасан, стручно утемељен и педагошки применљив. Као наставник стручног образовања, верујем да овај водич даје значајан допринос модернизацији наставе и унапређењу компетенција и ученика и наставника. Он подстиче наставнике да примењују методологију дебате кроз једноставне, конкретне примере и показује им како то да ураде.

— **Мирна Довханј, наставница енглеског и немачког језика, Средња стручна школа Винковци**

"Водич омогућава наставницима без претходног искуства у дебатама да постепено, темељно и ефикасно припреме ученике за дебату. Подржава употребу метода активног учења, примењује методологију дебата као наставно средство и упућује читаоце на друге изворе знања. Наставници га могу користити у оквиру стручног образовања које води до релевантних квалификација — нарочито због његове блиске везе са кључним компетенцијама за учење током целог живота и међупредметним темама.

— **Иванка Јареб, дипл. прав., наставница правних предмета, Школа економије и канцеларијске технологије Бјеловар / Трговинска школа Бјеловар**

"Методолошки водич је добро структуриран, изузетно практичан и иновативан образовни ресурс. Он успешно повезује теоријске основе методологије дебата са специфичним потребама стручног образовања и обуке, подстичући развој кључних компетенција у складу са актуелним стандардима ЕУ. Текст је јасан, кохерентан и ангажујући, а интеграција Водича, Алата и е-модула за учење пружиће наставницима свеобухватан систем подршке који се директно примењује у свакодневној пракси. Његова посебна снага лежи у промовисању активног грађанства и унапређењу комуникационих вештина које су посебно релевантне за ученике стручног образовања, укључујући и оне из рањивих група. Водич је одличан пример педагошке праксе и вредан допринос унапређењу методологије наставе и развоју изузетно потребних личних вештина међу ученицима стручног образовања.

— Ели Пијаца Плавшић, независна образовна стручњакиња

"Методолошки водич издваја се и као педагошки алат и као трансформативна визија за савремену наставну праксу. Он показује како критичко размишљање, комуникација и грађански ангажман могу постати органски део стручног образовања. Пружајући структуриран, али флексибилан приступ, Водич помаже наставницима да обогате своја предавања значајним дијалогом и негују ангажованије, рефлексивније и колаборативно окружење за учење. Приручник убедљиво заговара тезу да савремено тржиште рада захтева много више од техничке спретности. Оно што "Глас позива" издваја од других методолошких публикација јесте посвећеност приступачности и практичној примени. Структура је јасна, детаљна и оријентисана на корисника: почиње теоријским утемељењем и постепено преводи те концепте у прилагодљиве планове часова, моделе наставе и рубрике за евалуацију. Наставници се воде корак по корак — од анализе аргументације и изградње аргумената до оцењивања и повратних информација — показујући како дебату могу увести чак и едукатори без претходног искуства. Интегришући дебату у срж стручне педагогије, учење се позиционише као активан, рефлексиван и демократски процес.

— Габријела Мартић, стручњакиња за дебату и тренерка, Хрватско друштво за дебату

Белешке и извори

1. Перцепције руководиоца о 10 најважнијих личних вештина потребних на данашњем радном месту.
2. Препорука Савета од 22. маја 2018. о кључним компетенцијама за учење током целог живота.
3. Европска агенда вештина — Запошљавање, социјална питања и инклузија (Европска комисија).
4. Саопштење Европске комисије COM(2010) 352 final — Европа, туристичка дестинација број 1 на свету.
5. Светски економски форум, Извештај о будућности радних места 2023.
6. Мезук и др. (2021): Учешће у дебатама и академски успех међу средњошколцима у Независном школском округу Хјустон, 2012–2015.